

ELİZA ORZESZKOWA'NIN ESERLERİNDE KADIN SORUNSAI

THE WOMEN PROBLEM IN THE WORKS OF ELIZA ORZESZKOWA

Nevra VARDAL ATAK

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Polonya Dili ve Kültürü Anabilim Dalı,
vardal@ankara.edu.tr

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 17 Mart 2016
Kabul edildiği tarih: 26 Nisan 2016
Yayınlanma tarihi: 23 Haziran 2016

Article Info

Date submitted: 17 March 2016
Date accepted: 26 April 2016
Date published: 23 June 2016

Anahtar sözcükler

Rusya, Polonya, Pozitivizm, Eğitim,
Kadın, Toplum, Köy sorunsalı,
Ayaklanma

Keywords

Russia, Poland, Positivism, Education,
Woman, Society, Problematic village,
Uprising

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001464

Öz

19.yüzyılda Avrupa'daki sosyal ve siyasal koşullar yeni edebi akımların, yeni bakış açılarının doğmasına neden olmuştur. Bu akımlar Polonya'da Avrupa'dakinden farklı bir biçimde gelişmiştir. Bu çalışmada, ortaya çıkan bu yeni bakış açıları altında, kadının yeri ve Orzeszkowa'nın eserlerinde kadın figürü, romantik dönemle kıyaslanarak ele alınacaktır. Orzeszkowa'nın yaşam biçiminin ve yaşamının eserlerindeki etkisi dikkat çekicidir. Bu çalışmada, özellikle pozitivizm döneminin etkisiyle Polonya'da birey olarak öne çıkan kadın doğrultusunda Polonya edebiyatında güçlenmeye başlayan kadın motifi ele alınmaktadır.

Abstract

In the 19th century, social and political conditions in Europe caused the emergence of new literary movements. In Poland, these movements developed differently from Europe. Under these new emergent perspectives, the place of the woman and the woman figure in Orzeszkowa's works will be discussed through comparisons with the period of romanticism. There is a striking effect of Orzeszkowa's life style and life on her works. The woman motive which was getting stronger and becoming prominent as individuals in Poland especially in the period of positivism, is discussed in this study.

19. yüzyılın ikinci yarısında, Ocak Ayaklanması'nın¹ bastırılmasının ardından, Polonyalılar, romantizm döneminin özgürlük peşinde ön gördüğü ideallere karşı inançlarını yitirirler. Buna karşın, Avrupa'da büyük bir etki yaratan toplumsal olguları pozitivist ve ampirist bir bakış açısıyla incelemeyi işaret eden pozitivizm felsefesinin etkileri Polonya'da da görülmeye başlar. Ancak, bu felsefenin gelişimi Avrupa'da olduğundan farklı bir çizgide ilerlemiştir. Polonya kültür tarihinde romantizm ve Genç Polonya (modernizm) dönemi arasında yer alan pozitivizm dönemi bilimsel çizgisinin dışında özellikle toplumsal bir model olarak varlığını sürdürmüştür.

¹**Ocak Ayaklanması:** 1795 yılında Polonya'nın Rusya, Prusya ve Avusturya tarafından bölünmesinin ardından ülkede işgalci güçlere karşı çeşitli ayaklanmalar yapılmıştır. Bunlardan en etkili olanı, 22 Aralık 1863 yılında Rusya'ya karşı başlatılan Ocak Ayaklanması'dır. Köylülerin ve ruhban sınıfının da desteğini alarak başlayan ayaklanma, geniş çapta yayılmasına karşılık, Rusya'nın özgürlük ve toprak vaatleriyle katılımcılarını kaybetmesi üzerine Avusturya'nın da desteğiyle Ekim 1864'te bastırılmıştır.

Olgun bir toplum, modern bir devlet inşa etme çabasında olan Polonyalı pozitivistlerin eserlerinde öne çıkan ilkeler, akla güven, ilerlemeye inanç, topluma organik bir bakış ve bilim kültürünü içeren ağır bir çalışma ilkesidir.

Polonyalı pozitivistler, çağdaş toplumu yaratmak adına pedagoji ve didaktizme önem vermiş, toplumda gerçek idari biçimler yaratmaya çalışmışlardır. Bu hedef, bencil olmayan, mantıklı bir fedakârlık ölçüsünde severek çalışma ilkesine dayanmaktadır. Ülkenin gelişimini etkileyecek olan unsur, pozitivistlerin toplumun en yoksul kesiminin dahi eğitim alabilmesi yönündeki inançlarıdır. Düşünsel eğitimle uyandırılmış bir gençliği vurgulamanın yanı sıra, temiz ve hijyenik bir yaşam biçimini benimsemiş, fiziksel eğitime de önem veren bir nesil yaratmak isterler.

Eserlerinde, yeni oluşan kent toplumunun yanı sıra, köy sorunsalı da geniş bir yer tutar. Birçok ayaklanmanın başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olan köylü sınıfı artık eğitilmeli, bilinçlendirilmeli ve güçlerinden tam anlamıyla faydalanılmalıdır. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında sıklıkla görülen köylerdeki çocuk ölümleri de, pozitivist ideolojistlerin işaret ettikleri bir sorundur. Bunun nedeni, bugünü henüz olmayan bu parçalanmış ülkenin yarınını çocukların oluşturmasının beklenmesidir. Dolayısıyla, onları korumak ve eğitim almalarına olanak sağlamak gerekmektedir. Bu bağlamda da, köye dönüş oldukça önemlidir.

Eğitilmiş olması ve soğuk bir tarafsızlıkla ilgilendiği özneyi gözlemlemesi beklenen sanatçılar ise öznel bir perspektif yaratmaktan kaçınır, toplum kültürünü benimserler. Edebi eserlerde yer alan kahramanlar ise genellikle ortalama karakterlerdir. Tutkularını ve arzularını dizginleyen bu karakterler aracılığıyla, aşkın etiği üzerinden, görevlerin ve sorumlulukların etiğine örnekler verilir. Günlük yaşam ve sıradanlık betimlerine oldukça sık rastlanır. Bilimsel nedenlerin ve özelliklerin edebi terminolojiye girmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunun nedeni romanın bir okul olduğu düşüncesinin yaygın olmasıdır. Bunun yanı sıra, toplumsal ve bireysel istekler özdeş tutularak, büyük ölçüde yararlılık amacı güdülmektedir. Ahlakın hizmet ettiği unsur, genel faydadır.

Ülkenin işgal altında olmasının getirdiği özel koşullar, Polonya pozitivistizminin biçimlenmesinde toplumsal alanda özel bir yararlılık ilkesini benimseyen düşüncelerin öne çıkmasına neden olmuştur. Bu ilkelerin en önemlilerinden birini, kadın hakları sorunsalı oluşturmaktadır.

Kadınların eğitilmesi, çalışma ve para kazanma hakkına sahip olabilmesi, kuşkusuz dönemin en büyük gerekliliklerindedir. Bu dönemde Varşova'da kadınlar için açılan ve bir yer altı örgütü gibi çalışan *Uçan Üniversite (Latający Uniwersytet)*, kadınların eğitilmesine verilen önemin bir göstergesidir. Savaşlarda, ayaklanmalarda ve çatışmalarda erkek nüfusun azalmasının ardından, o güne dek sadece bir anne, bir eş veya bir evin güzel bir süsü olarak toplumda yerini alan kadın, bundan böyle daha büyük sorumluluklarla karşı karşıyadır. Para kazanması, ailesini geçindirmesi, çocuklarını eğitmesi ve bağımsızlığa giden yolda sosyal organizmanın içinde yerini alması gerekmektedir.

Eliza Orzeszkowa, pozitivizm döneminin kadın özgürlüğü konusunda en büyük yankı uyandıran sanatçısıdır. Varlıklı bir toprak soylu ailenin kızı olarak 1841 yılında Grodno'ya kırk kilometre uzaklıktaki Miłkowszczyzna'da doğan Eliza Orzeszkowa, ortaokul ve lise eğitimini, kendisi gibi, döneminin önemli yazarlarından biri olacak Maria Konopnicka'yla arkadaşlıklarının başladığı Varşova'da, Skramantki yatılı okulunda tamamlar. 1857 yılında Grodno'ya ailesinin yanına döndüğünde, ileri derecede Fransızca konuşabilmekte ve piyano çalabilmektedir, ayrıca, döneminin toplumsal ve sanatsal gelişmelerini takip edebilmesini sağlayacak entelektüel bir alt yapıya sahiptir. Ancak, özellikle, romantik gelenekten gelen annesini tedirgin eden bir başka niteliği de ön plandadır. Genç kız yüksek sesle gülmekte, sözcükleri uzatarak konuşmakta, hantalca hareket etmekte ve konuştuğu insanları ırklarına ve sınıflarına göre ayırmamaktadır. Herkese karşı eşit ölçüde sevgi ve öfke besleyen kız bazılarını elini uzatıp gülümsemesi, bazılarını ise gülümsemenin ve inceliğin gölgesini dahi göstermeksizin, sadece başını sallamakla yetinmesi gerektiğini bilmemektedir.¹

Orzeszkowa, Grodno'da tanıştığı Piotr Orzeszko'yla 1859 yılında evlenir. Evliliği sırasında 1863 yılında patlayan Ocak Ayaklanması'na Ostrów kanadından katılır. Burada, diğer kadın arkadaşlarıyla birlikte yaralıların bakımını sağlayacak bir hastane oluştururlar. Yazar, bölgenin direniş lideri Romuald Traugutt'u yaralandığı sırada kendi evinde saklamış ve devrimci liderin bakımını üstlenmiştir. Bunun yanı sıra, yeni belgeler düzenleyebilmek ve tedavisine devam edebilmek üzere Brest'e kaçmasına yardım etmiş, kumandanı Varşova'ya dek kendi binek aracında taşımıştır. Ancak, kumandan yakalanır ve idam edilir. Bunun üzerine, isyancılara bilinçli olarak destek verdikleri için Orzeszko ailesinin Ludwinów'daki

¹ Konuyla ilgili ayrıntılı olarak, bkz. Detko, Jan, Eliza Orzeszkowa, WiedzaPowszechna, Warszawa, 1971.

varlıklarının tümüne el koyulur, aslında ayaklanmaya ve ayaklanmacılara destek vermese de, ailesinin sorumluluğunu taşıdığı için Piotr Orzeszko da Sibiryaya sürgüne gönderilir. Böylece ailesinin yanına dönen Eliza Orzeszkowa'nın 19. yüzyıl Polonya'sının toplumsal sorunlarını ele aldığı edebi üretim yaşamı başlar.

Yazar, kadının toplum gözünde hiçbir hakkı olmayan bir taş bebek, bir anne veya sessiz bir eş niteliğindeki yerini değiştirmeyi amaç edinmiştir. Hiçbir şey değişmemiş olmasına rağmen, kadın hakları konusunda çok fazla tartışıldığını fark eden Orzeszkowa *Tygodnik Mód i Powieści (Moda ve Roman Haftalığı)* adlı dergide 1870 yılında yayımlanan *Kilka Słów o Kobiatach (Kadınlar Hakkında Birkaç Söz)* başlıklı eserinde özellikle kadın eşitliği ve özgürlüğü konusunu vurgulamıştır.

Kadınların erkeklerle eşit olması herkes için bilindik bir ifade oluşturmaktadır. Ancak, bu durum sadece teoride kabul edilebilirliği olan bir düşüncedir. Çünkü kadın pratikte, kendi hakkında karar verecek olgunluğa ulaşamamış, hassas, kırılğan ve kolayca etki altına alınabilecek bir varlık olarak kabul edilmiş olup, toplum içinde yaratılan kadın stereotipini hâlâ kırabilmiş değildir. Orzeszkowa'ya göre, kadın her şeyden önce bir insandır. Bu yüzden ona insani anlamlar yüklenmeli amaçları da kuşkusuz insani olmalıdır:

Hiç kuşkusuz ki, kadının varlığının amacından söz edildiğinde, bir duanın her gün aynı biçimde tekrarlanması misali sıradan ve sonsuza dek sürecekmiş gibi tınlayan aynı sesler duyulur: Kadınlar bir eş, anne veya ev hanımı olmak için yaratılmıştır. Ayrıca, bu konuşmalar içinde her zaman olduğu gibi şu ifadeler de geçer: Kendini adama, yadsıma vb. Dahası, bazen de kadınların ne kadar güzel ve mükemmel bir biçimde betimlenmesi gerektiğine ilişkin estetik hakkında konuşulur vb. Sonuç olarak, genellikle, kadının bir insandan çok, bir melek veya bir çiçek gibi betimlenmesi gerektiği ortaya çıkar. Bu biçimlerin ve kulağa hoş gelen ifadelerin her birinde büyük bir gerçek yatmaktadır, ancak uygulamada hep şu ilke eksiktir: kadın her şeyden ve herhangi biri olmaktan önce bir insandır, bu yüzden de amaçları insani olmalıdır (Orzeszkowa, *Kilka Słów O Kobiatach* 6).

Ancak, yazar sadece eril bakış açısını değil, özellikle varlıklı kadınların kendilerini geliştirmemeleri ve kadının özgürleşmesi hareketini bir yaşam biçimi ve bir ideoloji haline getirmeden salonlarda bilgisizce konuşmalarını da eleştirir. Söz konusu kadın tiplerine eserlerinde de yer veren ve eleştiri oklarını üzerlerine

acımasızca yönelten yazar, benzer karakterlere makalesinde de ironik bir dille yer vermiştir:

Bilgelik dolu ağzıyla, sessizliği işaret eden sesiyle modern bir kanepede, klasik sehpasında duran antik Pythia gibi, çokbilmişliğiyle oturur kadın. Herkes sussun, çünkü ben konuşuyorum. Aranızda tek zeki olan beni dinleyin, çünkü ben Bacon, Descartes, Leibniz, Kant, Hegel vb. okudum. Çünkü sizinle politika, ekonomi, idealizm, realizm hakkında konuşuyorum. Tüm bunlardan ne kadar da anlıyorum, bütün bu bilimsel terimlerin, tumturaklı ifadelerin hepsinden ne kadar anlıyorum! Sizin için ve kendim için sağlıklı fikirleri ve makul bir içeriği özetleyebilirim. Bunların hiçbiri sizde yoktur... Ama bakın, yoksul ölümlüler! Ben ağırlığımdan size vermeyi lütfedene kadar: bakın, dinleyin ve bana hayran olun (Orzeszkowa, *Kilka Słów O Kobietach* 9).

Kadınların geleceklerini güvence altına alabilmeleri için Orzeszkowa'nın önerdiği çözümlerden biri olan öğretmenlik mesleği, yazarın birçok romanına ve novellasına konu olmuştur. Kadınların doğru eğitim alabilmeleri ve aldıkları eğitimi etkili bir biçimde aktarabilmeleri sosyal organizmanın devamlılığını ve dinamiğini sağlayacağı için, bu motifi Orzeszkowa da kadın kahramanlarının üzerinden sıkça kullanmıştır.

Polonya'da kadın haklarının sözcüsü haline gelen yazarın eserlerinde, okuyucunun karşısına üç kadın motifi çıkmaktadır. Bunların ilki, köy yaşamı içerisinde varlığını sürdüren, sağlıklı ve güçlü, zor koşullara alışmış, ağır işlerin altından kalkabilen kadın tipleridir. Yaşamları, görevlerinin ve sorumluluklarının kapsamını belirleyen doğanın ritmi doğrultusunda biçimlenir. İkinci kadın motifi ise şehirde yaşayan, birçok sansür ve asimilasyon politikasına karşı, yurtsever, mücadeleci ve kararlı kadın tipleridir. Üçüncü grubu oluşturan kadınlar ise romantik gelenekten gelen, hâlâ salonların süsü ve bir taş bebek görünümünde, zamanını Fransız romansları okuyarak geçiren ve toplumda öne çıkan düşünce akımlarını, yardım kuruluşlarını sadece moda olduğu ve can sıkıntılarını bastırmak için takip eden kadın tipleridir. Yazarın eserlerine bu bağlamda bakıldığında, en dikkat çekici örneklerden birini *Marta* adlı romanının oluşturduğu fark edilir.

Varşova yakınlarında yaşayan, yoksullaşmış bir toprak soylu ailenin tek kızı olan Marta'nın trajik yaşam öyküsünün anlatıldığı eserin alt metni, yazarın kadınlara yönelik uyarılarıyla doludur. Eğitimine önem vermeyen Marta, genç bir memur olan Jan Świcki'yle erken yaşta evlenir ve bir çocukları olur. Ancak,

Marta'nın mutluluk ve refah içinde geçen yaşamı kocasının evliliğin beşinci yılında ölmesiyle değişir. Herhangi bir mesleği olmayan genç kadın, kocasının birikiminin kısa bir süre sonra erimesiyle yaşamını ekonomik yönden idare edemez hale gelir.

Öncelikle Fransızca öğretmenliği yapmayı dener. Ancak, bu alanda deneyimi yoktur ve dile yeterince hâkim değildir. Dolayısıyla, bulduğu işleri kısa süre içinde kaybeder. Ardından giriştiği, dikiş, çizim, piyano gibi işlerde de benzer nedenlerden dolayı başarısız olur. Herhangi bir vasıf gerektirmeyen işleri ise, cinsiyeti dolayısıyla kaybeder. Böylece ekonomik durumu giderek daha kötü bir hâl alır. En temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamaz duruma gelir. Tek çareyi dilenmekte bulan kadın, alışveriş yapmakta olan iki genç adamdan birinin cebinden düşen üç rubleyi alarak kaçar. Memurlar ve insanlar kadını yakalamak için koşarken, Marta bir karar vermek zorundadır. Ya teslim olup hapse girecek ve yaşamı boyunca bu lekeyle yaşayacak ya da kendini caddeden geçen faytonun altına atacaktır. Kadın anlık bir tereddütten sonra trajik sonunu seçer ve kendini caddeye atar.

Marta'nın üzücü öyküsü, pozitivist sosyal dönüşümlerin arka planında kadınların kaderini yansıtmaktadır. Marta, toplumsal aşağılamaya maruz kalmış, atının eyerinden düşmüş bir aristokrattır. Kendisi ve çocuğu için verdiği amansız savaş yenilgiyle sonuçlanmıştır. Yasalar ve toplumsal baskı, Marta'nın kaderinin biçimlenmesinde etkili olmuştur. Bunun başlıca nedeni, söz konusu dönemde, işe alınma önceliğinin erkeklerde olmasıdır. İş bulmak için başvurduğu Ludwiga Żmińska'nın ofisinde, işveren kadın ve Marta arasında geçen ilginç konuşma bu düşünceyi destekler niteliktedir:

Toplumumuzda hanımefendi bir kadın herhangi bir yeteneğe veya yüksek bir eğitime sahip olsa dahi, kaderini büyük acılardan ve yoksulluklardan korumak adına, sadece yaşamasına yetecek kadar para kazanabilir. Buna karşılık, erkekler bir kadının sahip olduğundan daha az bilgiye ve yeteneğe sahip olsa dahi, öncelikle onlar işe alınırlar. Çünkü evin direği, ailenin babasıdır (Orzeszkowa, *Marta* 47).

Kadınlara toplum içerisinde birey olarak yaklaşılması, çalışma alanında hiçbir yer verilmemesi, Marta'nın ve hasta çocuğunun kaderinin felaketle sonuçlanmasına neden olmuştur. Orzeszkowa bu sonun ironisini eserinin son bölümünde, Marta'nın dilenmek üzere yanına gitmiş olduğu genç adamın kendisine verdiği yanıtla yerleştirmiştir. “*Ah be kadın! Dilenmeye utanmıyor musun? Genç ve sağlıklısın, çalışabilirsin...*” (Orzeszkowa, *Marta* 165).

Ancak, bu trajik sonun tek nedeni, toplumun kadınlara olan yaklaşım biçimi değildir. Gelişen bu yeni gerçeklikte, Marta gibi kadınlara yer olmaması da oldukça etkili bir nedendir. Bu da kuşkusuz, 19. yüzyılın ikinci yarısında Polonya'daki kadınların durumuyla yakından ilintilidir. Kocalarının ölümü dolayısıyla koruyucularını kaybeden kadınlar, hızla gelen bir yoksulluğa mahkûm olmuşlardır. Özellikle sadece görgü kuralları konusunda yetkin olan, eğitimsiz ve yeteneklerini geliştirmeyen aristokrat kadınlar bu yeni dünyada kendilerine yer bulabilmek ve sert bir mücadelenin içine girebilmek için yetersiz kalmaktadırlar. Aynı durum eserde Marta için de geçerlidir. Saygınlığı ve dönemin yasaları yüzünden iş bulması oldukça zor olan kahraman, bulduğu işlerin tümünü herhangi bir profesyonel eğitimi veya pratik bir deneyimi olmadığı için kaçırmaktadır.

Ancak, yazar, Marta'ya karşı acımasız davranmamaktadır. Okuyucu da, genç kadına karşı tümüyle olumsuz duygular hissetmez. Marta iki yönlü özelliği olan bir karakter olarak, son ana kadar mücadele etmekten ve oldukça ağır koşullar altında oldukça az para kazanmayı denemekten vazgeçmediği için pozitivist, ancak, yetişme biçimi ve yetersiz eğitimi nedeniyle yaşam mücadelesini kazanamamasıyla da romantik gelenekten gelen bir kadındır. Ailesi tarafından topluma salonların taş bebeği ve tamamlanmamış bir idil olarak sunulan Marta, okuyucuya verilmek istenen mesajı, aslında, yaşadığı kaderiyle kendi benliğinde taşımaktadır. Çünkü, Orzeszkowa'nın böylesi bir savı öne süren romanında, çaresiz kadın dönemin kurbanı olarak yansıtılmaktadır bir bakıma. Ancak, eserde Orzeszkowa'nın doğrudan yargıladığı karakterler de bulunmaktadır.

Örneğin Karolina, eserdeki olumsuz kadın tiplerinden biridir. Hiçbir eğitimi ve yeteneği olmayan kadın, varlığını sürdürebilmek için önceleri ağır koşullarda, yoksulluğunu keskin biçimde hissettiği, kötü lokantalar gibi yerlerde garsonluk yaparak çalışmıştır. Ancak, bu koşullara uzun süre dayanamamış ve evli bir adamın metresi olmayı kabul etmiştir. Karolina, yaşadığı dönemde kadının insandan öte bir mal olduğu düşüncesini benimsemiş hayatta kalabilmenin tek yolunun bir erkeği elde etmek olduğuna inanmıştır. Yoksulluktan kurtulması için Marta'ya kendi yaşam biçimini önerdiğinde, genç dul bunu kesin bir dille reddetmiştir. Marta'nın yaptığı bu onurlu seçimler bu karakteri sempatik kılmış ve okuyucuda kadının bir kurban olduğu duygusunu güçlendirmiştir.

-Biliyorsun Marta, dedi Karolina saten kumaşlı elbisesinin içindeki sessizliğini bozarak Çok güzel olduğunu biliyorsun. Ne diye bu yükü taşıyorsun? Yoksulluk şimdiye kadar bozmamış güzelliğini. (...)

Benim yolumu seçersen mutlu olursun. Bir kere kendini pahalı ve moda kıyafetlerle gösterdin mi, tüm Varşova'nın gençleri seni sormaya başlar: Kim bu? Nerde yaşıyor? Acaba saygıyla önünde eğilmeme izin verir mi?

-Karolina! Karolina! diye gözlerini açarak bağırmaya başladı Marta. Tüm bunları nasıl söylersin? Bu sözleri benim gibi acı dolu bir dul ve endişe içindeki bir anneyle nasıl bağdaştırırsın? Benim güzelliğim mi? Pahalı elbiseler mi? Ne için? Nasıl söylersin (Orzeszkowa, *Marta* 136).

Ancak, bu durum Marta'nın trajik sonunda güçlü ve didaktik bir öğretinin yer aldığı gerçeğini değiştirmemektedir. Pozitivist yaşam biçiminin sunduğu ilkelerin en önemlileri, kökünde ve organik çalışma ilkeleridir. Bu ilkelere göre, toplumun her kesiminde eğitime önem verilmesi ve kişilerin bilinçli bir istekle kendilerini geliştirmesi, aynı zamanda sosyal organizmanın her parçasının çalışma çarkının içinde yer alması gerekmektedir. Bu öğretilere uymayanların sonu kuşkusuz Marta gibi olacaktır, ki bu da tıpkı genç kadının yaşadığı gibi hem fiziksel hem de ahlaki bir çöküşü içerecektir. Bunların yanı sıra, birey olarak da öne çıkamaz ve kendilerini geliştiremezlerse, toplum içinde genel bir yargı olan, kadınların fiziksel ve ahlaki açıdan hasta olduğu yönündeki algı sürecektir.

Yazarın, 19. yüzyılın Polonya toplumunu panoramik bir bakış açısından inceleyen *Nad Niemnem (Neman Kıyısında)* adlı nehir romanı da, dönemin kadın örneklerini yansıtması bağlamında dikkat çekicidir. Eser, *Tygodnik Ilustrowany (Resimli Haftalık)* dergisinin sayfalarında 1887 yılının Ocak ayından Aralık ayına kadar, haftalık olarak yayımlanmıştır. Orzeszkowa, eserin öyküsünü öncelikle farklı sınıfsal katmanlardan gelen iki gencin aşk öyküsü olarak kurgulamayı planlamıştır. Ancak, toplumsal içerikli arka plan gittikçe daha çok zenginleşmeye, bir aşk öyküsünden oluşan içerik ulusal motiflerle yoğunlaşmış bir destan biçimine dönüşmeye başlamıştır. Dengi olmayan biriyle evlenme anlamına gelen *Mezaliants* başlığı, Ocak Ayaklanması'nda büyük kayıpların verildiği Neman Nehri çevresinin simgesel anlamı düşünülerek *Nad Niemnem (Neman Kıyısında)* olarak değiştirilmiştir.

Romanda olaylar 1886 yılının Haziran ve Ağustos ayları arasında geçer. Ancak, geri dönüş tekniğiyle 16. ve 17. yüzyıllara, bunun yanı sıra Ocak Ayaklanması'nın tarihi olan 1863 yılına kadar uzanılmıştır. Eserin kompozisyonu iki ayrı planda ele alınır: farklı sınıfsal dünyaların ya da iki farklı kuşağın

karşılaştırmalı planı ve kendi uzak tarihlerini anlatan kahramanların yaşamlarından bölümler içeren plan.

Eserde okuyucunun karşısına olumlu ve olumsuz olmak üzere iki tür kadın modeli çıkmaktadır. Bu ayrımı belirleyen ölçüt de, kuşkusuz karakterlerin, pozitivist ilkeleri ne derece özümsemiş olduklarıyla ilintilidir. İki tip arasındaki farkı belirginleştirmek için öncelikle Emilia Korczyńska'dan söz etmek yerinde olacaktır.

Benedykt Korczyński'nin karısı olan Emilia, varlıklı bir aileden gelmektedir. Kırk yaşlarında olmasına rağmen oldukça genç ve güzel görünmektedir. Ağır ve süzgün hareketlere sahiptir. Hayatından memnun değildir, evliliğinde hayal kırıklıkları yaşamakta ve sürekli sıkılmaktadır. Büyük bir aşkla evlendiği, ancak zaman içerisinde ihtiyaçlarını ve düşüncelerini anlayamadığı kocasının, kendisini terk edeceğini düşünmektedir sürekli olarak. Emilia, romantik dönem kadın figürünün karikatürize edilmiş halidir. Çevresine ilham veren bir kadın olma peşindedir, ancak aslında okuyucu onu asık suratlı bir hastalık hastası olarak görmektedir. Bencil ve melankolik kişilik tipine sahip olan bu kadın, yaşadığı hayal dünyasında misafirlerine yemek vermekle, aşk şiirleri okumakla ilgilenmektedir sadece. Her an yorgun ve zayıftır, sağlığı konusunda sürekli endişelidir.

Andrzejowa Korczyńska da yazarın olumsuz bir ışıktaki baktığı kadın karakterlerdendir. Andrzejowa, bastırılan ayaklanma sonrasında dul kalan bir kadındır. Kocasının uğrunda öldüğü ideallere saygı göstermemiş, oğlunu da bu ideallerden yoksun, sahte bir sofulukla yetiştirmiştir. Oğlu Zygmunt, sadece iyi duygulardan yoksun, dünyadan nefret eden bir çocuk olmakla kalmamış, aynı zamanda annesine karşı isyankâr, ölen babasına karşı ise alaycı bir tavırla yaklaşmıştır.

Yazar, romantizm dönemi aşkları için ideal olan, ancak kendi yüzyılında yeri olmayan, tutkularla örülü bu kadın tiplerini gülünç bir bakış açısıyla yansıtmış ve bu tip kadınların tam karşısında yer alan yeni bir modeli işaret etmiştir. Orzeszkowa'nın genç kadın tiplerinden ilki, eserin başkahramanlarından Justyna Orzelska'dır. Yirmi dört yaşında olan genç kız, annesinin ölümünden bu yana geçen on yıl boyunca babasıyla birlikte amcası Benedykt Korczinski'nin yanında yaşamaktadır. Mütevazı ve sıradan giyiminin altında, sağlıklı, güzel ve güçlü bir kız olarak betimlenir. Bu noktada, güzel ve pahalı giysiler içindeki zengin, ancak işlevsiz romantik kadın tipleriyle arasındaki fark göze çarpmaktadır.

Zygmunt, çeyizi ve parası olmayan Justyna yerine, aristokrat ve zengin bir kadınla evlenmeyi tercih eder. Kendini utanmış ve yaralanmış hisseden kız, gittikçe daha gururlu, soğuk ve içine kapanık biri hale gelir. Korczyński'lerin malikânesindeki kadınların hiçbir işe yaramayışlarından, Fransız romansları okumalarından ve moda hakkındaki sohbetlerinden memnun olmayan Justyna, ev işlerinde Marta'ya yardım eder. Onların sosyal çevresinde nadiren yer alır. Yaşamının verimsizliğinden utanan ve kendini kaybolmuş hisseden kız bilinçli olarak yalnızlığı seçer. Yaşamını mütevazı bir biçimde sürdürmeye çalışır, lüks harcamalardan kaçınır. Özgür olmak ve kendi kaderini kendi belirlemek ister. Bu bağlamda, kendini boşluk içinde hisseden kadının, yararlılık ilkesiyle yolunu çizmeye çalıştığı gözlemlenmektedir.

Eski aşkı Zygmunt, Osowce'ye döndüğünde, Justyna ile tekrar görüşmek ister. Ancak, gururlu kız, evli bir adamla bağlantısını sürdürmek istemez ve onu reddetme cesaretini gösterir. Bu davranış kendine güvenini artırır. Bu nokta Justyna'nın birey olarak ilk kez ortaya çıktığı bölümdür. Kadın, bir birey olarak ilk kez bilinçli bir tavır ortaya koymuş, ileride çok daha fazla güçlenecek olan karakteri için ilk adımı atmıştır. Ancak, Justyna, dönüm noktasını çalışkan ve cesur bir köylü olan Janek'le tanıştığında yaşar. Genç adam, Justyna'ya ailesinin tarihini ve ayaklanma döneminde çekilen acıları anlatarak bir rehber olur. Aralarındaki bu ilişki Justyna'nın yüreğini yurt sevgisi duygularıyla doldurur. Yaşamının anlamını gittikçe daha çok fark eden kız, bu anlamı ağır bir çalışma yolunu seçerek yüceltir. Yararlı ve oldukça değerli bulduğu bu çalışma ilkesi varlığını doyuma ulaştırmaktadır. Dolayısıyla, Bohatyrowicz'lerin tarlasındaki hasatta köylülerle birlikte çalışmaktan utanmaz. Gerçek mutluluğu yaşayacağına inandığı Janek'le nişanlanır.

Yazar, eserde Justyna'yı kullanarak, kadın ve erkek arasında kocaman bir boşluk olan dünyanın tam karşısına yeni bir dünya daha çizmiştir. Bu dünyada kadınlar yaşamın nesnesi değil, öznesi konumunda olup gerçeğin bizzat içinde yer almaktadırlar. Eldivenleri olmadan dolaşan, güneşte yanmaktan kaçınmayan, halkın içinden insanlarla konuşmaktan korkmayan Justyna, kadın okuyuculara, yaşamlarına ilişkin kararları kendilerinin almaları gerektiğini gösteren pozitivist bir figürdür. Genç kız, işine bir görev veya işkence olarak değil, eğlencenin ve doyum duygusunun kaynağı olarak yaklaşmaktadır. Bir kadının, öz saygısını yitirmemesi için kimseye bağımlı olmadan yaşaması, haklarını kendi elinde tutması

gerekmektedir. Justyna, bu anlamda, Orzeszkowa'nın kadın okuyucularının zihninde yaratmaya çalıştığı ideal kadın tipine tümüyle uymaktadır.

Söz konusu eserdeki pozitivist karakterler arasına Marta Korcińska ve Maria Kirlowa eklenebilir. Benedyt'in akrabası olan Marta, ev işlerinde ona yıllarca yardım etmiştir. Yaşlı bir kadın olan Marta da, Justyna gibi, gençliğinde kendinden daha düşük sınıftan gelen birini sevmiştir. Ancak, Justyna'ya kıyasla, Marta'nın çevrenin vereceği tepkiye karşı koymak için yeterli cesareti yoktur. Aşksız bir hayata mahkûm olmuştur. Ancak, kendisini kaybetmemiş, sağlam durmuştur. Kendini ev ve çiftlik işlerine adayan kadın Korciński ailesine gerçek bir anne olmuştur. Marta'nın öne çıkan annelik yönü pozitivist düşüncenin belirlediği anne figürüyle uyuşması açısından önemlidir.

Maria Kirlowa, ise aristokrat ve zengin bir aileden gelmesine rağmen, uçarı bir kadın avcısı olan kocası iflas etmiş ve ellerinde sadece yaşadıkları ev kalmıştır. Kadın, tüm zorluklarla mücadele eder, çiftlik ve işleriyle kendisi ilgilenir. Çocukların eğitimini üstlenir. Yaşam sevincini işinde ve sorumluluklarında bulmuştur. Maria, dönemin yalnız kadınlarına örnek model oluşturması bağlamında, eserdeki önemli pozitivist figürlerden biri olmuştur.

Nad Niemnem (Neman Kıyısında), yazarın, değişen toplum içinde yükselen yerini, değişen psikolojik yapısını ve özgürleşme sürecini yansıtmaya, aynı zamanda, öğretici ve yol gösterici bir eser olması bakımından dönemin en önemli romanları arasında yer alır.

Kadın örnekleri, Orzeszkowa'nın romanlarında olduğu kadar, pozitivism döneminin popüler edebi türlerinden olan novellalarında da dikkat çekicidir. Yazarın, 1887-1888 yılları arasında yayımlanan *Dobra Pani (İyi Hanımefendi)* adlı eseri, söz konusu çalışmalar arasında yer alır.

Eserin başlığı, *İyi Hanımefendi*, ironik bir betimdir. Aslında bencil ve umursamaz bir kadın olan Ewelina Krzycka, küçük bir taşra kenti olan Ongrod'da yaşamaktadır. Kentte kurulan Kadın Yardımseverler Derneği'ne büyük bir istekle katılır. Herkes bu kadını iyilikseverliğinden dolayı övmektedir, çünkü yoksul bir tuğla ustasının evinde karşılaştığı küçük, güzel ve zeki bir kız olan Hela'yı evlat edinmeye karar vermiştir. Krzycka, birlikte olduğu birkaç yıl boyunca küçük kızı hediyelerle, oyuncaklarla, birlikte çıktıkları seyahatlerle şımartmıştır. Ancak, kız büyümeye başladıkça, güzelliği ergenlik yüzünden yavaşça bozulmaya yüz tutar. İyi hanımın kıza olan davranışları da zamanla değişmeye başlamıştır. Sonunda ondan

oldukça sıkılır ve kızı bir kenara atar. Bir süre sonra da zenginliğe ve ilgiye alışan kızı babasının yoksul dünyasına geri gönderir. Novellanın sonunda, bir kenara atılanın sadece küçük Hela olmadığı, Krzycka'nın bir zamanlar evlat edinmiş olduğu hizmetçisini de sıkıldığı çantaları ve egzotik seyahatlerinden getirdiği kuşları gibi bir süre sonra gözden çıkardığı anlaşılır.

Dobra Pani (İyi Hanumefendi) adlı novella varlıklı kadınlar arasında sıklıkla görülen bir davranış biçiminin eleştirisidir. Sahip oldukları zenginlik içinde sıkılan, insanları kendilerine hayran bırakmak isteyen bu tür kadınlar çözümü hayır işlerinde bulmaktadırlar. Toplum içerisinde isimlerinin sıklıkla anılmasını sağlayan kadınlar yardımseverliği bir araç ve can sıkıntılarını geçirecek bir tür eğlence olarak görmektedirler.

Pozitivist programda uygun eğitimin ve eğitim verenlerin yeri oldukça önemlidir. Orzeszkowa da, eserinde uygun eğitim alarak yetişmenin neden önemli olduğu sorusuna bir yanıt vermektedir. Novellaya göre, okuyucunun karşısına üç sonuç çıkmaktadır. Bunlardan ilki, uygun koşullarda eğitim ve öğretim alamamış bir insanın mutlu olamayacağı gerçeğidir. İkincisi, yarım bırakılan eğitimin kişilerin ruhunda yaralar açacağı olasılığıdır. Üçüncüsü ise, Ewelina gibi, ruhsal gelişimini tamamlamamış kişilerin koruyuculuk ve eğitim verme gibi görevleri üstlenmemeleri gerektiğidir. Öyle ki, eserde de en büyük zararı Ewelina'nın eğitimsizliğinin bedelini ödeyen küçük Hela görür. Ewelina'nın evine kaçan çocuğun kapıda uzanan köpekleri Elf ile yaptığı konuşma bu durumun bir yansıması olarak gösterilebilir:

Yorganımın altında sürekli ağlıyorum. Öylesine mutsuzum ki! Yatağım soğuk, sert ve pis kokulu. Hassas tenimi acıtıyor. Altında fareler ve böcekler geziniyor. Burada uyumam nasıl mümkün olabilir, ya bir şey ısırsa akşam beni! Ama daha kısa bir süre önce kadife bir battaniyenin altında, dantelli, firfırlı ve işlemeli bir yastıkta yatıyordum. Belki bundan sonra sadece o harika zamanları hatırlamak bana iyi gelecek! (Orzeszkowa, *Dobra Pani* 18).

Ewelina, Eliza Orzeszkowa'nın olumsuz tiplere örnek olan kadınlarından biridir. Pozitivizmi özümseyememiş, ruhlarını salonların gölgelerine ve gösteriş düşkünlüğüne mahkûm etmiş kadınlar arasında yer alır ve dönemin varlıklı kadınlarına karşı bir uyarı ve anti model oluşturması bakımından özellikle seçilmiş bir karakterdir.

Bu açıdan bakıldığında, Orzeszkowa'nın *Dobra Pani (İyi Hanımefendi)* ve *A...B...C* adlı eserlerini karşılaştırmak yerinde olacaktır. Ewelina Krzycka'nın başkalarına zarar veren iyilikseverliğinin tam karşısında Joanna Lipcka'nın kendi yaşamı için tehlike oluşturan iyilikseverliği durmaktadır. İki kadın tipinin karşılaştırılması için uygun koşullar, bu iki novella ile yakalanmaktadır. Ewelina, romantizmden yansıyan, pozitivizmde ise birçok eserde eleştirilerek ele alınan bir taş bebek görünümdeki salon kadını modelini oluştururken, Joanna, yaşam biçimiyle, düşüncelerini oluşturan ilkelerle ve hatta fiziki görünümüyle bile tipik bir pozitivizm kadını imgesidir.

Olaylar, Prusya'nın Polonya'da işgal ettiği bölgede geçmektedir. Yazar, bir taraftan da Polonya'da işgalci güçlerin uyguladığı asimilasyon politikalarını yansıtır. Joanna Lipska, öğretmen olan babalarının da ölümünden sonra erkek kardeşi Mieczysław'la yoksulluğun hüküm sürdüğü yaşamlarında yalnız kalmıştır. Mieczysław, her ne kadar yazı işleriyle alakalı bir işte çalışsa da, kazancı kardeşi ve kendi geçimi için yeterli değildir. Aynı zamanda görme kabiliyetini azaltan bir göz hastalığı da çalışmasını zorlaştırmaktadır. Bu sırada bir ütü dükkânına sahip ve ekonomik durumu iyi olan komşuları Roźnowska, Joanna'ya torunlarına ders vermesi teklifinde bulunur. Yaşlı kadının iki torunuyla başlayan dersler günler geçtikçe kalabalıklaşmaktadır. Ancak, ilerleyen günlerde kızın anadilde eğitim verdiği Alman yetkililerce öğrenildiğinde, mahkemeye verilir. Joanna, ceza almasına rağmen, her şeyi göze alıp ders vermeye devam eder.

Yetim bir genç kız olan Joanna, güzel, zayıf, uzun boylu, ancak gösterişsiz ve bakımsızdır. Alçakgönüllü, çalışkan, ılımlı olan genç kız ömrünün geçtiği yoksul koşullara alışkıdır. Kendi ihtiyaçlarını umursamadan başkalarına yardım etmeyi ve faydalı olabilmeyi yaşamının önceliği olarak belirlemiştir. Öte yandan, sıra dışı bir cesareti ve pratik bir bilgeliği vardır. Ailesini kaybettikten sonra başlayan hikayesinde, ev işleriyle dolu olan sıradan yaşantısı genç kızın ruhunu doyurmamaktadır. Bu yüzden, geliri çok fazla olmasa da, insanlara yardım edebildiği öğretmenlik işine başlar.

Okur, bu mesleğin genç kızın yaşamında yarattığı türlü değişimlere tanıklık eder. Bunlardan ilki, kadının geçirdiği ruhsal devinimdir. Çalışmaya başlamadan önce, yaşamında kocaman bir boşluk olduğunu hisseden, bu yüzden doyuma bir türlü ulaşamayan ve dolayısıyla, kendini sürekli mutsuz ve yorgun hisseden genç kız insanlara faydalı olabildiği mesleği sayesinde kalbinin boşluklarını doldurmuş, kendine güveni yerine gelmiş, solgun bakan gözleri ışıdamaya başlamış ve

mutluluğun verdiği yüksek enerjiyle çevresindeki insanları da olumlu yönde etkilemiştir. Bu değişim, pozitivist bir değişimdir. Yazarın, *Nad Niemnem (Neman Kıyısı)* adlı romanındaki Justyna Orzelska karakteriyle bu bağlamda benzerlik göstermektedir. Her iki karakter de çalışmaya başlamalarının ardından bazı ruhsal değişimler yaşamışlardır. Her ikisinin de bu değişimlerin ardından daha iyi, daha sağlıklı ve daha mutlu bir hale geldiği fark edilir. Bu örnekler pozitivist ilkelerin başında gelen “çalışma”nın insan yaşamındaki olumlu etkilerini yansıtması bakımından dikkat çekicidir.

Ancak, yazar, realist bakışını genç kızın üzerinden eser boyunca çekmez. Bu nokta da kıza mitsel bir görev yüklememek için okuyucuyu Joanna'nın fiziksel görünümündeki değişimlere de yönlendirmektedir. Örneğin, giysileri ve ayakkabıları artık eskisi kadar yıpranmış görünmemektedir. Bunun nedeni, geç kızın ekonomik açıdan başarı kazanmış olmasıdır. Çocuklara verdiği dersler karşılığında, komşularından para almasa da, sundukları yardımları kabul etmektedir. Orzeszkowa, tıpkı diğer pozitivist yazarlar gibi, romantizm döneminde sıklıkla görülen gerçek üstü kahramanlar yaratmaktan kaçınmıştır. Karakterlerin gerçek yaşamın içinden çıkmış olmaları ve bu doğrultuda davranmaları önemlidir. Orzeszkowa, bu bağlamda Joanna'nın sadece mücadele eden pozitivist bir genç kadın olmasını değil, aynı zamanda yaşamında iyileşen koşulların ardından, estetik ve erotik aurasının gelişmesiyle, bir kadın olarak dikkat çekici hale gelmesini, bu değişimi hissetmesini ve bu değişimden içten içe hoşlanmasını da bilimsel bir araştırma sunumu biçiminde yansıtmıştır.

Eserin Joanna açısından önemli bölümlerinden biri, mahkeme bölümüdür. Dava sırasında sanık sandalyesinde otururken, insanların kendisine meraklı gözlerle baktığını fark eden Joanna, kendini çıplak bir halde salonun ortasına atılmış hisseder. Kalabalık içerisinde kaybolmuş, sıradan bir insan olan genç kız, bu bakışlarla kendini ilk kez sosyal açıdan görülebilir hissetmiş, bu da kendisine yazar tarafından verilen eğitim görevinin ideolojik bir inanca dönüşmesine neden olmuştur. Çünkü pozitivist bir kadın olan Joanna için artık, işgalci gücün yasalarının yanında veya karşısında olmak değil, faydalı bir sosyal varlık olarak toplumsal organizmanın içerisinde yer alabilmek önem kazanmıştır. Orzeszkowa, bu bilinci kazandırdığı Joanna üzerinden, dönemin tüm kadınlarına bir ileti göndermek istemektedir. Bu ileti onların evrimlerinin de tamamlanmasına yardımcı olacaktır.

“*Davanın ardından genç kız okurların karşısına pozitif bir Antigone olarak çıkar*” (Wiśniewska ve Obsulewicz 23). Antik Yunan tragedya yazarlarından Sofokles’in M.Ö. 411 yılında yazdığı Antigone, otoriteye başkaldıran bir motif olarak kabul edilmektedir. Tanrıların ve devletin yasaları arasında kalan genç kadın kendi kararlarını özgür iradesiyle verecek cesarete sahiptir. Joanna da buna benzer bir biçimde hem işgalci güçlerin yasalarına, hem de bir erkek olarak evin reisi konumundaki erkek kardeşinin fikirlerine karşı çıkarak, ders vermeyi sürdürmüştür. Sonunda zarar göreceğini bilse dahi, artık önem verdiği tek şey olan, halkına faydalı olabilme ilkesi doğrultusunda çalışacaktır.

Eliza Orzeszkowa, Joanna karakterini okuyucuya birçok biçimde sunmaktadır. Ancak, bu biçimlerin hepsinde Joanna’yı pozitivist özellikler taşıyan, mücadeleci bir kadın figürü olarak betimlemiştir. Joanna, erkek kardeşiyle sürdürdüğü ev yaşantısında, evin tüm ihtiyaçlarını karşılayan, ekonomik açıdan ailenin devamlılığını sağlayan ve çalışmaktan mutluluk duyan bir kadındır. Çocuklarla iletişimde ideal bir öğretmen, dava sürecinde ise onurlu bir insandır. Marta’nın trajik sonunda yaptığı seçimin aksine, mücadelesine devam eder. Yardımsever Ewelina’yla karşılaştırıldığında ise, çevresine karşı duyarlı ve samimi duygular beslemektedir. Tüm bu özellikler yazarın, kadın okuyucularının benimsemesini istediği özellikler olarak yansıtılmaktadır. Orzeszkowa’nın kadınlarını iyi veya kötü örnek oluşturmaları ve radikal ve yenilikçi görevler taşımaları bakımından pozitivist stereotipler olarak tanımlamak mümkündür.

Eliza Orzeszkowa ömrünün çoğunu geçirdiği Grodno’da, toplumsal yaşamı biçimlemek için uğraşmış, ulusal kültürü yaşatmak için mücadele etmiş, sadece edebi alanda üretim yaparak değil, aynı zamanda hareketin içinde bizzat yer alarak, anlamının içi boşalmış, sıradan bir kadın olmayı reddetmiştir. Ve bir kadın olarak yaşadığı yüzyıla adını yazmayı başarmıştır.

Kadın olmak, yazarın ilgilendiği toplumsal sorunların başında gelmektedir. Üretim dışında kalan, sosyal organizmanın içinde yer alamayan, kişisel gelişimini ve eğitimini tamamlayamayan kadınların her zaman karşısında yer almıştır. Bu bağlamda, yarattığı olumsuz kadın tipleri eserlerinde toplum bilincinde çoğu zaman olumsuz örnek oluşturan ve insanlara doğru yolu bulmada yardımcı olan çarpıcı birer unsur olarak öne çıkmaları bakımından dikkat çekicidir.

Orzeszkowa’nın kadınları, idealist bir tablo çizmelerine rağmen, gerçekliklerini kaybetmezler. Yaşam enerjileri yüksek, çalıştıkça güzelleşen, faydalı olabildikçe mutlu olan kahramanlar olarak toplumun içinden çıkan insan tiplerine

örnektirler. Mücadelelerini kazandıklarında da, mücadelelerinde yenilgiye uğradıklarında insandırlar. Bu noktada Orzeszkowa, romantik sanatçıların karakterlere yükledikleri gerçeküstü niteliklerden özellikle kaçınmış, romantizmdeki yeri evin süsü olan kadın karakterlerin, kendi eserlerinde bir çiçek veya ideal bir melek gibi ortaya çıkmasına izin vermemiştir.

1905 yılında Lev Tolstoy ve Henryk Sienkiewicz gibi rakiplerle yarıştığı Nobel ödülü için aday gösterilmiş olan Orzeszkowa, çok yönlülüğü ve üretkenliğiyle Polonya'da kadın haklarının gelişiminde öncü rol oynamış ve kendi yaşamıyla da diğer kadınlara her zaman örnek olmuştur. Ulusunun işgal altında olan topraklarından çok, insanların zihinlerinin işgal altında olmasından endişe duymuştur. Bu yüzden, ulusunun ruhunun zayıf düştüğüne inandığı anlarda, teslim olmaya yakın duran okurlarının karşısına güçlü, iyi ve temiz olan şeylerin görüntüsünü koymuştur. Bir kadın olarak kaderine verdiği yanıt ise, aslında her şeyin özeti olacak biçimde sözcüklere dökülmüştür:

“Düşünüyorum, öyleyse... Hayır! Düşünüyorum ve seviyorum, öyleyse varım (Cogito, ergo... Nie! Cogito et amo, ergosum!)” (Detko 438).

KAYNAKÇA

Detko, Jan. *Eliza Orzeszkowa*. Warszawa: WiedzaPowszechna, 1971.

Orzeszkowa, Eliza. *A...B...C*. Web. 15.10.2015.

Orzeszkowa, Eliza. *Dobra Pani*. Białoobrzeg: Masterlab Wydawnictwo, 2008.

Orzeszkowa, Eliza. *Kilka Słów O Kobietach*. Warszawa:Net Press Digital Sp., 2008.

Orzeszkowa, Eliza. *Marta*. Gdańsk: Tower Press, 2000.

Wiśniewska, Iwona ve K. Beata Obsulewicz. *Małe ProzyOrzeszkowej i Konopnickiej*.

Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski, 2010.